GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ, מועד ב' תשפ"ב, 2022
מספר השאלון: 011231
שם התלמיד/ה: _____

עברית: לשון

שאלון מותאם

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק א – שם המספר – 20 נקודות
פרק ב – תחביר / פרק ג – מערכת הצורות – יש לבחור באחד הפרקים – 80 נקודות
סך הכול – 100 נקודות
ג. חומר עזר מותר בשימוש: דף עזר (עמ' 11–12).
ד. הוראות מיוחדות: 1. יש לקרוא את המאמרים שבעמודים 4–10 ולענות על השאלות בגוף שאלון זה, לפי ההוראות.
2. יש להקפיד על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.
שימו לב: בסוף הבחינה מצורפים דפי טיוטה. אין להוסיף דפים אחרים למחברת הבחינה.
השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק א: חובה – שם המספר (20 נקודות)

קראו את שלושת המאמרים שלפניכם. השאלות בפרקי הלשון הן בזיקה למאמרים.
ענו על שאלה 1.

1. (20 נקודות)

בקטע שלפניכם הקיפו את הצורות הנכונות של שם המספר מבין האפשרויות הנתונות.
אחת / אחד המחקרים שנעשו לאחרונה בנושא בעיות משמעת בבית הספר, פורסם בגיליון **העשרים ושש / העשרים ושישה** של כתב העת "שאנן", שיצא לאור בשנת **אלפיים עשרים ואחת / אלפיים עשרים ואחד**.
שבע / שבעת העמודים הראשונים של המאמר מוקדשים למבוא ולשאלת המחקר, ואילו ממצאי המחקר כתובים החל מעמוד מספר **תשעה / תשע**. לצורך כתיבת המאמר השתמשה הכותבת ב**שלושים ושבעה / שלושים ושבע** מקורות מידע בעברית.
מטרת המחקר הייתה לבחון כיצד מחנכות מגדירות בעיות משמעת, וכיצד הן מתמודדות עימן. במחקר השתתפו **שלושים ושישה / שלושים ושש** מחנכות. מספר המחנכות בבתי הספר הממלכתיים שהשתתפו במחקר היה פי **שניים / שתיים** ממספר המחנכות בבתי הספר הממלכתיים־דתיים.
ממצאי המחקר הראו כי הפגיעה בסמכות היא מבין **שלושת / שלוש** ההגדרות העיקריות של מורות לבעיית משמעת. המורות הציעו **ארבע / ארבעה** דרכי התמודדות עם בעיות משמעת: הפגנת סמכות, רכישת אמון, שיחות אישיות וסיוע מאנשי מקצוע.

פרק ב: תחביר (80 נקודות)

לפניכם שני פרקים: פרק ב – תחביר ופרק ג – מערכת הצורות.
בחרו ב**פרק שלמדתם**: פרק ב – תחביר **או** פרק ג – מערכת הצורות.
בפרק שבחרתם ענו על השאלות לפי ההוראות.
ציינו את שם הפרק שבחרתם: _____

בפרק זה ענו על ארבע מן השאלות 2–6 (לכל שאלה – 20 נקודות).
שימו לב: בכל שאלה שתבחרו, ענו על כל הסעיפים.
תוכלו להיעזר בדף העזר (עמ' 11–12).

2. (20 נקודות)

לפניכם שלושה משפטים.

(1) **העולם מתקדם לקראת חדשנות ויצירתיות, ואילו בבית הספר הכול איטי, סמכותי ומשעמם.** _____

(2) **משמעת מאפשרת תחושת שייכות לקהילה ולחברה.** _____

(3) **כשמצב העניינים בכיתתי הגיע לשפל המדרגה, חשבתי שהילדים אשמים בכך.** _____

א. ציינו ליד כל משפט את הסוג התחבירי שלו.

ב. • אם המשפט מורכב – תחמו את הפסוקית/פסוקיות שבו, וציינו מעל כל פסוקית שתחמתם את התפקיד התחבירי שלה.
• אם המשפט הוא משפט איחוי – תחמו את איבריו.

ג. ציינו מעל כל אחת מן המילים המסומנות בקו את התפקיד התחבירי שלה.

3. (20 נקודות)

לפניכם שלושה משפטים.

(1) **רבים מזוכי פרס נובל לשלום הם אנשים שישבו בכלא משום שלא נשמעו לחוקים מסוימים במדינות שלהם.** _____

(2) **בבית הספר התלמידים אינם יכולים ליצור לעצמם גירויים ואתגרים חדשים, ולכן הם משתעממים.**

_____

(3) **פשעים רבים נמנעים הודות למשמעת של רוב הציבור.** _____

א. ציינו ליד כל משפט את הסוג התחבירי שלו.

ב. ציינו מעל כל אחת מן המילים המסומנות בקו **במשפטים (1)** ו־**(2)** את תפקידה התחבירי.

ג. ציינו מהו הקשר הלוגי המשותף לכל המשפטים. _____

ד. **הקיפו** בכל משפט את המילה המצביעה על הקשר הלוגי שבו.

ה. המירו את **משפט (2)** במשפט מסוג תחבירי אחר שישמור על הקשר הלוגי.

_____

4. (20 נקודות)

א. לפניכם משפט במבנה "לא... אלא...".

הבעיה לא הייתה בתלמידים אלא בתוכנית הלימודים שלי.

נסחו מחדש את כל המשפט בלי להשתמש במבנה "לא... אלא...".

שמרו על משמעות המשפט.

_____

ב. לפניכם שני משפטים ובהם חלקים כוללים.

(1) **האם הסיבה להפרעות בכיתה נעוצה במורים או בתוכנית הלימודים?**

(2) **משמעת היא הבעיה ולא הפתרון.**

• מתחו קו מתחת לכל אחד מן החלקים הכוללים במשפטים.
• ציינו מהו הקשר הלוגי בכל אחד מן החלקים הכוללים.

במשפט (1) _____ ; **במשפט (2)** _____ .

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

ג. לפניכם שני משפטים מורכבים, ובכל אחד מהם פסוקית הפותחת במילה "אם".

(1) **אם קיבלת על עצמך משימות, תעמוד בהן.**

(2) **התלמיד יבחר אם המטלות יבוצעו בבית או בבית הספר.**

בכל אחד מן **המשפטים (1)** ו־**(2)** תחמו את הפסוקית הפותחת ב"אם", וציינו מעליה את התפקיד התחבירי שלה.

5. (20 נקודות)

א. לפניכם ארבעה משפטים, ובהם מילות שאלה מסומנות בקו.

ציינו ליד כל משפט את התפקיד התחבירי של מילת השאלה המסומנת בו.

(1) **איזה מין אדם אני רוצה להיות?** _____

(2) **מה גורם לבעיות משמעת?** _____

(3) **מדוע דרוש לנו הרבה זמן להתארגנות?** _____

(4) **עם מה חשוב שתלמידים יֵצאו מבית הספר?** _____

ב. לפניכם ארבעה משפטים.

(1) **עד עתה לא נחקר בארץ נושא המשמעת אצל מחנכי הכיתות.**

(2) **לעיתים קרובות מחנכי הכיתות הם שנדרשים לטפל בבעיות משמעת.**

(3) **מחקר חדש בחן לעומק את נושא המשמעת בכיתה מנקודת מבטם של המחנכים.**

(4) **מטרת המחקר היא מתן כלים למחנכים להתמודדות עם בעיות משמעת.**

- המירו את משפטים **(1)** ו־**(2)** במשפט אחד בעל קשר לוגי מתאים.

_____

- המירו את משפטים **(3)** ו־**(4)** במשפט אחד בעל פסוקית לוואי.

_____

6. (20 נקודות)

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

א. לפניכם שלושה משפטים שיש בהם תמורה.

(1) בני אדם פורצי דרך ובעלי רעיונות מקוריים בכל תחום – החל באומנות וכלה במדע ובכלכלה – מאתגרים את נורמות ההתנהגות והמחשבה האנושיות.

(2) אנשי חינוך מסוימים ממליצים על הפתרונות הנוחים: עונשים ותגמולים.

(3) בחיים שמחוץ לבית הספר קיימים גירויים רבים, כגון גלישה באינטרנט, שליחת מסרונים וצפייה בערוצים השונים בטלוויזיה.

השלימו את הטבלה שלפניכם: העתיקו מכל משפט את התמורה, העתיקו את המילה או המילים שהיא ממירה, וציינו את התפקיד התחבירי שלהן.

המשפט	התמורה	המילה או המילים שהתמורה ממירה	התפקיד התחבירי של המילה או המילים שהתמורה ממירה
(1)			
(2)			
(3)			

ב. לפניכם שלושה משפטים, ובהם מילים המסומנות בקו וממוספרות.

(1) התרחקות מעונשים ופרסים היא הדרך הטובה ביותר המבטיחה שהתלמידים ייהפכו ללומדים[1] טובים יותר ולאנשים טובים יותר.

(2) ילדים לומדים[2] בשמחה כאשר המורים משתפים אותם בהגדרת היעדים ולוחות הזמנים להשגתם.

(3) תלמידים מצטיינים[3] רבים בחרו ללמוד במגמה זו.

השלימו את הטבלה שלפניכם: ציינו את חלק הדיבור ואת התפקיד התחבירי של כל אחת מן המילים המסומנות בקו.

המילה	חלק הדיבור	התפקיד התחבירי
לומדים[1]		
לומדים[2]		
מצטיינים[3]		

פרק ג: מערכת הצורות (80 נקודות)

בפרק זה ענו על ארבע מן השאלות 7–11 (לכל שאלה – 20 נקודות).

שימו לב: בכל שאלה שתבחרו, ענו על כל הסעיפים.

תוכלו להיעזר בדף העזר (עמ' 11–12).

---

7. (20 נקודות)

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

לפניכם שבעה משפטים, ובכל משפט יש מילה מודגשת ובסוגריים אותה המילה מנוקדת.
ציינו בטבלה את השורש ואת הבניין של כל אחת מן המילים המודגשות.

הפועל	השורש	הבניין
כשמצב העניינים הגיע לשפל המדרגה, הייתי **משוכנע** (מְשֻׁכְנָע) שהילדים זוממים לאמלל את חיי.		
הבנתי (הֵבַנְתִּי) שאיומים לעולם לא יעזרו לתלמידים לפתח מחויבות לערכים חיוביים.		
איומים **עשויים** (עֲשׂוּיִים) להביא לשינוי קצר טווח בהתנהגות אצל תלמידים.		
הצלחתי **להודות** (לְהוֹדוֹת) שבעצם איני מאשים אותם.		
היה לי ברור **שאצטרך** (אֶצְטָרֵךְ) ליצור סביבת לימוד נעימה.		
כאשר **תיבנה** (תִּבָּנֶה) מערכת חינוך חלופית, יתמעטו בעיות המשמעת.		
המשמעת בבית הספר **מאמנת** (מְאַמֶּנֶת) את התלמידים לאיפוק ולשליטה עצמית.		

8. (20 נקודות)

א. לפניכם טבלה ובה שלושה משפטים. בכל משפט יש פועל מודגש ובסוגריים אותו הפועל מנוקד.
ציינו בטבלה את השורש ואת הבניין של כל אחד מן הפעלים המודגשים.

הפועל	השורש	הבניין
צריך להפסיק **לכלות** (לְכַלּוֹת) את זמננו במלחמה בבעיות משמעת.		
תוכלו (תּוּכְלוּ) בבקשה לשמור על השקט?		
אריזה זו **מכילה** (מְכִילָה) 20 צבעים.		

ב. לפניכם משפט, ובו מילה מודגשת.
בזכות אליס מילר נקבע **תַּקָּדִים** המקדם שוויון מגדרי בצה"ל.
(1) חלק הדיבור של המילה **תַּקָּדִים** במשפט זה הוא שם עצם.
ציינו את השורש ואת המשקל של שם זה.
השורש: _____, המשקל: _____
(2) בהקשר אחר המילה **תַּקָּדִים** יכולה לשמש בתפקיד פועל.
ציינו את השורש, הבניין והזמן של פועל זה.
השורש: _____, הבניין: _____, הזמן: _____

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

ג. לפניכם ארבעה משפטים, ובהם מילים מודגשות. מבין המילים המודגשות **הקיפו** את שתי המילים שנגזרו מאותו השורש.

- האדם הוא **יָצוּר** חברתי.
- האויב **יָצוּר** על העיר.
- התלמיד **נוֹצֵר** את לשונו.
- חברת ההיי־טק מפתחת **מוּצָר** בסיעור מוחות.

9. (20 נקודות)

א. בקטע שלפניכם יש ארבעה משפטים, ובכל אחד מהם יש שם פעולה.
הקיפו את שמות הפעולה, וציינו מעל כל אחד מהם את הבניין שלו.
כשילד אינו עושה את מה שהתבקש לעשות, עלינו לשאול את עצמנו אם הבקשה שלנו ממנו סבירה. מחשבה כזאת תוביל להתחשבות בקשיים של התלמיד. לעומת זאת שיטת העונשים והפרסים התובעת ציות עיוור, אינה יעילה. לפי שיטה זו, הצורך במשמעת ובשליטה אינו נגמר לעולם.

ב. לפניכם משפט ובו שם פועל מודגש.
בזמן השיעור יש **לָשֶׁבֶת** במקום.
(1) ציינו את השורש ואת הבניין של שם הפועל.
השורש: _____ הבניין: _____
(2) מהו שם הפעולה של שם הפועל **לָשֶׁבֶת**? **הקיפו** את התשובה הנכונה.
הוֹשָׁבָה, שִׁיבָה, הֲשָׁבָה, יְשִׁיבָה

10. (20 נקודות)

א. לפניכם קטע שחסרים בו **פעלים**. קראו אותו, וכתבו בכל מקום ריק את הפועל המתאים על פי השורש שבסוגריים. אין צורך לנקד.
משמעת ארגונית _____ (י/ו-ע-ד) לשרת את המטרות של ארגון מסוים. אחת הדילמות ש_____ (ט-ר-ד) מנהלים של ארגונים היא כיצד לנהוג כאשר עובד מבצע עבירת משמעת. המנהלים _____ (ת-ה-י) מה לעשות במצב כזה. במקרים כאלה המנהלים בדרך כלל _____ (ש-מ-ש) בענישה, אולם הם _____ (י/ו-כ-ח) לדעת כי ענישה אינה _____ (ש-פ-ר) את התנהגות העובד. לפי המומחים, כדי לפתור בעיה זו, המנהלים צריכים להסביר לעובדים את חשיבות השמירה על הכללים, כמו למשל חבישת קסדה, וכך _____ (ע-ו-ר) בהם את הנכונות לשמור על הכללים.

ב. לפניכם קטע שחסרים בו **שמות עצם**. קראו אותו, וכתבו בכל מקום ריק את שם העצם המתאים על פי השורש שבסוגריים. אין צורך לנקד.

לפי_____ (נ-ח-י) משרד החינוך, כל _____ (י/ו-ס-ד) חינוכי ינסח לעצמו תקנון שבו יפורטו הערכים והחזון של בית הספר. התקנון ייקָבע על פי ה_____ (צ-ר-ך) הייחודיים של בית הספר והקהילה ועל פי גיל התלמידים.

התקנון יעסוק בשני תחומים עיקריים: האחד הוא פירוט ההתנהלות בשגרה כגון _____ (י/ו-פ-ע) בתלבושת אחידה, חובת ה_____ (ש-ת-ף) בטקסים ועוד.

התחום האחר שבו יעסוק התקנון הוא _____ (ג-ו-ב) בית הספר על אירוע אלימות. משרד החינוך מדגיש כי בכל _____ (ק-ר-י) שבו עשויים לנקוט אמצעי משמעת נגד תלמיד, יוסברו לו לפני כן ה_____ (ט-ע-ן) נגדו ותינתן לו _____ (ז-מ-ן) להשיב עליהן.

11. (20 נקודות)

א. לפניכם מילים וביטויים מתחום בית הספר.

תַּקָּנוֹן, **נַיָּלוֹנִית**, **חִשָּׁכוֹן** (בְּלֶקְאָאוּט), שאלת **בְּרֵרָה**, תא **נְנָעָל** (לוקר),

מְחִיקוֹן (טיפקס), תרגיל **מִלּוּי** (קלוז), **דִּבְּקִית**

(1) מיינו בטבלה שלפניכם את המילים המודגשות לפי דרך התצורה.

שורש ומשקל	בסיס וצורן סופי

(2) מבין המילים המודגשות **הקיפו** מילה שהיא צורת בינוני, וציינו את הבניין שלה.

_____

ב. לפניכם משפט ובו שתי מילים מודגשות.

המשמעת מאפשרת לי לנהל שיעור בביטחון **אִישִׁי** וגם לשמור על **כְּבוֹדִי**.

ציינו את סוג הצורן הסופי של כל מילה מודגשת ואת משמעותו.

אִישִׁי סוג הצורן הסופי: _____ משמעותו: _____

כְּבוֹדִי סוג הצורן הסופי: _____ משמעותו: _____

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

נספח 1 – מאמרים

מאמר 1

האם משמעת היא ערך או כלי?

רונית קשי[1]

א אנחנו דורשים מתלמידינו לציית להוראות: לעמוד בלוח זמנים, להתלבש בצורה ההולמת נורמות של מוסד חינוכי, לא להפריע בשיעור, לשבת במקום, לדבר כשניתנת רשות ולא לצאת מן הכיתה בזמן השיעור. כל כך הרבה איסורים, חסמים ומעצורים – ואת כל אלה מְכַנִּים "תקנון" או "אורחות החיים בבית הספר". אך האם להיות אדם ממושמע כל הזמן הוא השאיפה שלנו בעבור תלמידינו? האם באמת היינו רוצים שהאנשים כולם יצייתו לנורמות אחידות?

ב רבים מזוכי פרס נובל לשלום הם אנשים שישבו בכלא, משום שסירבו להישמע לחוקים מסוימים במדינות שלהם. ואצלנו אליס מילר[2] לא קיבלה בהכנעה את הכללים שהיו נהוגים בחיל האוויר הישראלי, ובזכותה נקבע תקדים לשוויון מגדרי בצה"ל. אנחנו מקבלים השראה מהנשים ומהאנשים הללו, הם מעוררים בנו כבוד ויכולים להיות מודל לחיקוי בעבור ילדינו. בני אדם פורצי דרך ובעלי רעיונות מקוריים בכל תחום – החל באומנות וכלה במדע ובכלכלה – מאתגרים את נורמות ההתנהגות והמחשבה האנושיות. אם כך, האם בהטלת משמעת על תלמידינו איננו חוטאים לייעודנו, ומונעים מהתלמיד ומעצמנו להכיר את אופיו ואת רצונותיו ולפתח דעה עצמאית ואישיות ייחודית? האם איננו חוסמים את יצר הגילוי והחדשנות שבו?

ג כמובן, אילולי אותם כללי משמעת ונורמות התנהגות מקובלות, היינו מתקשים לתפקד בחברה ובבית הספר – לנהל שיעורים כראוי, להקנות חינוך והשכלה ברמה נאותה ובקצב מתאים, להגן על תלמידינו ולשרוד בעצמנו בתוך המסגרת הבית ספרית. משמעת מאפשרת תחושת שייכות לקהילה ולחברה כולה.

ד האדם הוא יצור חברתי, ששורד הודות לעבודת צוות ולכוח שיש לחברה, ואת כל אלה משיגים באמצעות משמעת. כך היה עוד בראשית קיומנו, כאשר ציד בקבוצה היה יעיל יותר מציד לבד, וכך גם היום, לדוגמה כשחברת היי־טק מפתחת מוצר בסיעור מוחות בזכות מגוון הכישורים וצורות החשיבה השונות של עובדיה.

ה גם בפן המוסרי והערכי נודעת חשיבות רבה למשמעת. רצח, התעללות, גנבה וכל הפשעים נמנעים הודות למשמעת של רוב הציבור ולציות לחוקי המוסר והמדינה. חוקים אלה מאלצים את בני האדם להתגבר על יצריהם למען שלום החברה והפרטים בה, למען שמירה על צלם אנוש. המשמעת בבית הספר היא אימון לאיפוק ולשליטה עצמית.

ו אין במאמר זה דעה חד־משמעית לכאן או לכאן. איני יכולה באמת להימנע מהטלת משמעת בכיתה, אף על פי שאני מודעת לחסרונותיה. משמעת היא הכלי שלי להצליח לנהל שיעור ללא כאוס ובביטחון אישי לתלמידיי, ולהפיק תועלת מן השיעור בד בבד עם שמירה על כבודי ועל שפיותי.

(1) רונית קשי היא מורה למדעים ומחנכת בחטיבת ביניים.

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

(2) אליס מילר – גויסה לצה"ל במסגרת העתודה האקדמית, למדה הנדסת אווירונאוטיקה והייתה בעלת רישיון טיס אזרחי. בשנת 1994 ביקשה מילר להתקבל לקורס טיס. בקשתה נדחתה בטענה שאין לשלב נשים במקצועות לחימה. מילר עתרה לבג"ץ ועתירתה התקבלה. בעקבות עתירתה נפתחו לנשים תפקידים שונים בצבא שעד אז יוחדו לגברים בלבד.

מעובד על פי קשי, ר' (ינואר–פברואר, 2022). האם משמעת היא ערך או כלי? **קשר עין**, גיליון 307, עמ' 30–31.

מאמר 2

משמעת היא הבעיה, לא הפתרון

אלפי קון[1]

א כשמצב העניינים בכיתתי הגיע לשפל המדרגה, הייתי משוכנע שבלילות הילדים זוממים לאמלל את חיי. אחרי זמן מה הצלחתי להודות שאיני מאשים אותם. הבעיה לא הייתה בתלמידים אלא בתוכנית הלימודים ובהסתמכותי על ספרי לימוד ועל דפי עבודה מיושנים. האם באמת ציפיתי שתלמידיי יתלהבו ללמוד על "ידידנו תואר הפועל"? מפליא היה אילו **לא** היו מפריעים בעת שלמדנו נושאים כגון זה.

ב יהיו שיתייחסו בביטול לטענתי שהבעיה היא בתוכנית הלימודים ויזכירו לי לדרוש מן התלמידים "להתנהג כראוי" – כלומר לעשות בדיוק כדבריי. גישה זו נובעת מתפיסתם שהתלמידים הם האשמים הבלעדיים בחוסר המשמעת. אבל חִשבו על כמה דברים: כשילד אינו עושה את מה שהתבקש לעשות, אולי עלינו לבדוק אם הבקשה שלנו סבירה, וכשתלמיד אינו מתרכז במטלה הלימודית אולי השאלה הנכונה היא לא "איך גורמים לו לעשות אותה?" אלא "האם המטלה ברורה לו?" כשתלמיד מתנהג שלא כראוי, אולי עלינו לבדוק איזו אווירה **אנחנו** עזרנו ליצור בכיתה.

ג הרהור בשאלות אלה יעזור לנו ליצור סביבת לימוד נעימה המתחשבת בתלמיד. אולם כדי ליצור סביבה כזאת דרושים זמן, סבלנות ומיומנות. אין פלא אפוא שתוכניות להשלטת משמעת ממליצות בסופו של דבר על הפתרונות הקלים והנוחים: עונשים ופרסים. האם הפתרונות הללו עובדים? כן ולא. איומים ושוחד עשויים להביא לשינוי קצר טווח בהתנהגות התלמידים, אבל הם לעולם לא יעזרו להם לפתח מחויבות לערכים חיוביים. כדי לפתח מחויבות כזאת לערכים, עלינו לכוון את התלמידים לשאול שאלות כמו: "איזה אדם הייתי רוצה להיות?" או "מהי הכיתה שבה הייתי רוצה ללמוד?"

ד כדי לגרום לתלמידים לעסוק בשאלות כאלה, צריך לחשוב יחד איתם, ולא רק "להנחית" עליהם הוראות. צריך לשתף אותם בתהליך קבלת ההחלטות הנוגעות ללמידתם ולחייהם יחד בכיתה. תלמידים לומדים להחליט החלטות טובות אם נותנים להם הזדמנות להחליט, ולא באמצעות ציות עיוור להוראות.

ה נניח שתלמידיכם אינם מתיישבים במקומותיהם מייד לאחר ההפסקה. מה אתם יכולים לעשות? אתם יכולים לאיים בשלילת זכויות או להשפיל את התלמידים האיטיים ביותר. אתם יכולים לנפנף בפרס כלשהו או להדגים באמצעות ילד אחד כדי להשפיע על התנהגותם של כל האחרים ("תראו כמה מהר דורין התיישבה במקום שלה"). ביסודו של דבר השיטות האלה נועדו לתבוע ציות, ולא לעזור לתלמידים לחשוב על פתרון הבעיה. הן גם אינן מסבירות מדוע העניין הוא בעיה. לפיכך הצורך במשמעת ובשליטה אינו נגמר לעולם.

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

ו אבל מה יקרה אם תגרמו לתלמידים לחשוב בעצמם? כמה זמן דרוש לנו כדי לחזור למקום? מדוע? מה אפשר לעשות בעניין? גישה זו חוסכת זמן בטווח הארוך, מפחיתה את מספר הבעיות, ובסופו של דבר גורמת לתלמידים לחשוב בעצמם כיצד להתמודד עם בעיותיהם. לדעתי, ההתרחקות מעונשים ומפרסים היא הדרך הטובה ביותר לעזור לתלמידים להתפתח ולהיהפך ללומדים טובים ולאנשים טובים.

(1) אלפי קון הוא סופר ומרצה בנושאי חינוך, הורות ומדעי החברה.

מעובד על פי קון, א' (אוקטובר, 2007). משמעת היא הבעיה, לא הפתרון. הד החינוך, גיליון 9, עמ' 42.

מאמר 3

בעיות משמעת הן בעיות משמעות

יורם הרפז[1]

א להלן קטעים מריאיון עם פרופסור עוז אלמוג וד"ר תמר אלמוג[2] על בעיות המשמעת בבתי הספר שלנו.

בעיות המשמעת בבתי הספר החריפו כל כך עד שלמורים קשה לנהל שיעור. חלק גדול מזמן השיעור מוקדש לטיפול בבעיות משמעת. מה גורם לכך?

עוז: בעיות המשמעת נובעות מנסיבות חברתיות ומנסיבות חינוכיות. בעניין הנסיבות החינוכיות יש לומר בבירור: בית הספר במתכונתו הבסיסית המוכרת הוא מוסד שעבר זמנו.

ב **מדוע בבתי הספר שלנו בעיות המשמעת חמורות יותר מבעיות המשמעת בבתי ספר אחרים בעולם?**

עוז: יש מאפיינים רבים ושונים של החברה שגורמים לכך. קודם כול ביהדות יש גישה הומנית מובנית: למשל, הדאגה ליתום ולאלמנה. נוסף על כך מכיוון שהיינו עם נרדף פיתחנו רגישות לנרדפות והזדהות עם סבל. שני הגורמים האלה עושים אותנו רכים, אם לא רכרוכיים, בנוגע להצבת גבולות ולענישה. ועוד עניין: אנו תופסים את עצמנו "העם הנבחר", ומכאן היהירות שלנו. משמעת מחייבת ענווה, ואילו אצלנו השיח הוא: "למה מי אתה?" ו"אתה לא תגיד לי מה לעשות!" אבל הגורם העיקרי לבעיות משמעת אינו נעוץ בעבר שלנו אלא בהווה הגלובלי והדיגיטלי שלנו.

ג **כלומר?**

עוז: כיום עולמנו מצוי בתקופת מעבר, תקופה של שינויים דיגיטליים דרמטיים. המערכות הישנות, שפעלו מתקופת המהפכה התעשייתית ובמשך מאה השנים האחרונות, אינן ישימות עוד. אבל למרבה הצער עדיין לא יצרנו חלופות מתאימות, ואנחנו עדיין בשלב החיפושים וההתאמות. הצעירים סובלים בתוך מערכת חינוך מיושנת שאינה מתאימה לעולם שלהם. העולם בחוץ מתקדם לקראת חדשנות ויצירתיות, ואילו בבית הספר הכול איטי, סמכותי, משעמם.

תמר: נוסף לפער הזה בין בית הספר ובין החיים בחוץ, הגישה של "הילד במרכז" תורמת אף היא לבעיות. לפי גישה זו, הילד הוא במרכז, ויש לספק לו את רצונותיו וגחמותיו. בשם הרגישות לצרכיו של הילד יצרנו כאוס חברתי ומוסרי.

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

ד **אז מה יגרום לילדים שלנו ולנו כחברה להיות ממושמעים?**

תמר: בעיות המִשמעת נגרמות משום שבית הספר נתפס בעיני חלק מן התלמידים כחסר משמעות. מחוץ לבית הספר התלמידים רגילים לחיים עמוסים בגירויים: גלישה באינטרנט, שליחת מסרונים, צפייה בערוצים השונים בטלוויזיה – והכול כמובן בעת ובעונה אחת. לעומת זאת בעולם של בית הספר מצפים מהם להקשיב למורה במשך 45 דקות בלי לזוז כמעט. זה "מדיום" חד־גוני ואיטי מדי בעבורם. הם היו רוצים "לזפזפ" את השיעור, ליצור לעצמם גירויים ואתגרים חדשים, אך הם נאלצים לשקוע בפסיביות מדכדכת. התוצאה היא שהם משתעממים, ועקב זאת נוצרות "בעיות משמעת", שבית הספר במתכונתו המוכרת אינו יכול להתמודד איתן. כדי שבית הספר יהיה מקום מעניין, יש להגמיש את הגישה שלו. למשל, לאפשר לתלמידים לבחור באילו מסלולים ושיעורים ללמוד ולהתאים את תוכנית הלימודים לרצונות וליכולות שלהם. עידן השיעור הפרונטלי במתכונתו כיום הגיע לקיצו. יש אלטרנטיבות, והן משתכללות ומתפשטות עם התפתחותן המהירה של טכנולוגיות למידה. צריך להפסיק לכלות את זמננו במלחמה בבעיות משמעת ולשאול את שאלת היסוד: עם מה חשוב שתלמידים יֵצאו מבית הספר? התשובה על השאלה הזאת צריכה להיות הבסיס לתכנון הסביבה החינוכית.

ה **צומח כאן דגם חדש של בית ספר.**

עוז: נכון. לפי הדגם הזה הכיתה היא קהילה תומכת, המורה הוא יועץ לימודי, בית הספר הוא סביבה עתירת אמצעים, והעיקר – יש לתלמיד מטרה של ממש.

הצע לתלמיד מטרה שתעניין אותו, תן לו סיוע מתאים, ותקבל למידה באיכות אחרת. אני רוצה להדגיש, אנחנו לא מתכוונים ללמידה ב"סבבה". צריך להרגיל צעירים גם לעבודה קשה, אך עבודה קשה שיש בה משמעות. מִשמעת היא חשובה, אבל משמעת עצמית. אם קיבלת עליך משימות – תעמוד בהן. אין פשרות בעניין זה.

תמר: בית הספר בדגם החדש יתבסס על אחריותו האישית של כל תלמיד ללמידה שלו, על למידה עצמית. הוא יכלול אמצעי העשרה כמו אולפני הקלטות וחדרי מחשב, ויהיו בו גם מרכזי ספורט וחברה. הוא ידמה למתנ"ס משוכלל ואסתטי שיהיה כיף ללמוד ולבלות בו. התלמיד יבחר אם לבצע חלק מן המטלות בבית או בבית הספר. אבל לכל תלמיד יוגדרו יעדים ולוחות זמנים שהוא יצטרך לעמוד בהם, בלי פשרות. התלמיד יהיה שותף בהגדרת היעדים ולוחות הזמנים להשגתם. אני חושבת שאם כך יהיה, רבים יבואו לבית הספר בשמחה.

ו **אז איך צריך להתייחס לבעיות המשמעת – האם זו מחאה צודקת של הנוער או התפרצות שיש לרסן?**

תמר: גם וגם. בעיות משמעת אינן רק מחאה לגיטימית, אלא כמו שאמרנו גם ביטוי לרפיסות של חברת המבוגרים, לחולשה של חברה ליברלית שאיבדה כיוון. אבל כאשר תיבנה מערכת חינוך חלופית, מערכת מותאמת לזמן ולמקום, תהיה ירידה של ממש בבעיות המשמעת.

(1) יורם הרפז הוא איש חינוך ישראלי, העוסק בחינוך לחשיבה.

(2) פרופ' עוז אלמוג הוא סוציולוג של החברה הישראלית וד"ר תמר אלמוג עוסקת בהיבטים שונים של החינוך, בעיקר בהיבט הדיגיטלי שלו.

מעובד על פי הרפז, י' (אוקטובר, 2007). בעיות משמעת הן בעיות משמעות. **הד החינוך**, גיליון 9, עמ' 28–31.

נכתב ונבדק על ידי צוותי GOOL בגרויות ו-GuyAI · www.guyai.co.il

כל הבגרויות בלשון עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/lashon